

УДК.37.036 (018.26)

ІРИНА СЛЯТИНА

Херсонський національний технічний університет

## ВЗАЄМОДІЯ ШКОЛИ І СІМ'Ї В ЕСТЕТИЧНОМУ ВИХОВАННІ ПІДЛІТКІВ

Автор висвітлює сучасний підхід до музично-естетичного виховання; розкриває взаємодію школи і сім'ї, передумови підліткового віку; особливості соціалізації підлітків.

*Ключові слова:* музичне мистецтво, учні підліткового віку, естетичне виховання.

**Постановка проблеми.** В умовах сучасного суспільства зростає значення естетичного виховання засобами мистецтва, зокрема музичного, що сприяє розвитку морального початку особистості, передачі духовного досвіду людства, відновлення зв'язків між поколіннями. Саме тому особливої гостроти й актуальності в умовах сьогодення набувають питання музично-естетичного виховання підростаючого покоління і, зокрема, учнів підліткового віку. Важливо сформуванню у юної особистості самостійність з морально-естетичної оцінкою дійсності і шляхом пізнання музичного мистецтва, множення власного духовного потенціалу, формування інтелектуальної, морально-естетичної культури через глибокий інтерес до прогресивного минулого свого народу, до духовних цінностей національної, вітчизняної та світової культури.

Виховуючи всебічно розвинених людей не можна не приділяти належної уваги музичного розвитку дітей, формуванню у них інтересу і любові до музики. Викликані в дитинстві, вони роблять великий вплив на подальший музичний розвиток людини, перешкоджає утворенню поганих навичок і смаків, усунути або змінити які значно важче, ніж виховати хороший музичний смак.

Музика – найбільше джерело естетичного та духовного задоволення. Вона супроводжує людину протягом всього його життя, викликає емоційний відгук, схвилюваність, прагнення до дії. Завдання та зміст музичного виховання визначаються загальними цілями всебічного розвитку особистості і, зокрема, естетичного виховання. Загальновідомо, що такими цілями є: залучення дітей до діяльності в області мистецтва, розвиток естетичного виховання і емоційної чуйності на музичні твори, виховання любові до музики, розвиток музичних здібностей, формування музичного смаку і виховання прагнення посилено проявити себе в музичній діяльності.

Сьогодні, при перенасиченні звукового ефіру різною, далеко не завжди хорошою музикою, особливо важливо навчити дитину розбиратися в цьому музичному потоці, вибираючи справді художню музику, яка може багато дати для духовного розвитку особистості. Це перш за все пов'язано з бурхливим розвитком засобів масової комунікації. Ніколи ще музика не була настільки доступна у всьому своєму різноманітті буквально кожному. Широке поширення телевізорів, магнітофонів, комп'ютерів змістило акцент у споживанні музики на індивідуальні форми. Це певною мірою благотворно впливає на розвиток особистості, підвищуючи систематичність сприйняття музики і збільшуючи вибірковість до виробникам мистецтва. Але, проте не слід забувати і про негативні сторони цього процесу. Зміст домашнього слухання музики, його інтенсивність і якостей, на відміну від громадського, в набагато меншому ступені піддається контролю і регулюванню. Крім того, враховуючи дані соціологів про превалювання у музичній продукції творів розважального жанру, не можна залишати без уваги і те, домашнє споживання музики в ряді випадків може і не призвести до дійсного розвитку особистості.

Щоб уникнути формування споживчого ставлення до мистецтва і однобічності розвитку музичних уподобань підростаючого покоління, сім'ї необхідно активно включатися у виховання в дітей інтересу до художньо цінних музичних творам. Виконання цього завдання, багато в чому нової і складною для сучасних батьків, вимагає від них певної педагогічної підготовленості. Звідси завдання батьків і вчителів – виявити у дитини музичні здібності, інтереси і створити оптимальні умови для їх подальшого успішного розвитку. Безумовно,

загальноосвітня школа допомагає школяру сприймати музичні явища, пробуджує до нього інтерес і любов, особливо якщо заняття проводить вчитель музики, який любить свою справу. Проте старання вчителя стануть більш ефективними, якщо у родині дитини панує дух любові і поваги до музики, підтримується постійний інтерес до цього джерела радості і натхнення.

Шлях до світу прекрасного в музичному мистецтві розпочинається в сім'ї і продовжується в умовах шкільної практики. Взаємодія школи і сім'ї в музично-естетичному вихованні підлітків набуває особливого значення, здатна створити необхідні умови для послідовного збагачення в учнів музично-естетичного тезаурусу, накопичення емоційно-чуттєвих вражень, розвитку естетичних оцінок і суджень, стимулювання потреби у самореалізації під час спілкування з музичним мистецтвом.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** На необхідності зміцнення взаємодії школи і сім'ї у вихованні молодого покоління наголошували відомі педагоги К.Ушинський, А.Макаренко, В.Сухомлинський. Окремі аспекти вказаної проблеми досліджували вчені в галузі історії педагогіки, теорії виховання, методики організації музично-творчої діяльності учнів різних вікових груп. Зокрема, вченими досліджених історико-педагогічні аспекти сімейного виховання в зарубіжній педагогіці (Г.Фінчук, О.Демченко), досвід та особливості сімейного виховання в Україні (М.Стельмахович, В.Кравець, В.Федяєва), особливості розвитку музично-естетичних орієнтацій молодших школярів в умовах сім'ї (М.Волос) та музично-творчого розвитку молоді у сучасних формах дозвілля (Б.Брилін), взаємодії сім'ї і школи у вихованні дітей (Т.Кравченко).

**Мета** нашої статті – розкрити цінність взаємодії школи і сім'ї в музично-естетичному вихованні учнів підліткового, довести потребу та високоефективність її застосування. Відповідно до мети визначено **завдання**: дослідити особливості й стан музично-естетичного виховання підлітків в умовах взаємодії школи і сім'ї.

**Виклад основного матеріалу.** Як говорять дослідники проблем сімейного виховання, сім'я є першим і найбільш важливим ступенем входження маленької людини в життя, у світ музики і т. д. Саме батьки закладають основи його світогляду, моралі, естетичних смаків. Цей досвід має свою історію і своїм корінням сягає народну педагогіку. Природність і невідчуженість обстановки, спільне слухання музики, та особлива атмосфера, яка створюється під час занять з рідною людиною, - все це визначає великі можливості залучення дитини до музики засобами сучасного сімейного виховання [1; 5; 9]. В даний час ситуація з музичним вихованням в сім'ї далеко не благополучна: знизився матеріальний стан суспільства, що не сприяє і музично-естетичному розвитку особистості дитини. Багато батьків, на жаль, забувають про те, що духовність для дитини не поступається матеріальних потреб. Часто можна почути від них, що вони не хочуть, щоб дитина витратила даремно час на музику, все одно «немає таланту». Але ж мета музичного виховання не тільки в навчанні гри на музичному інструменті і тим більше не в підготовці музикантів-професіоналів. Акцент повинен робитися на загальне музично-естетичне виховання та розвиток дітей шляхом взаємодії родини й школи. Сьогодні важливо наблизити дитину до світу класичної і кращих зразків сучасної музики, до музичних традицій свого народу, формуючи у нього справжній музичний смак.

Дуже прикро, коли тільки обрані, може, і особливо талановиті діти отримують радість спілкування з музикою, основна ж маса дітей залишається байдужою до неї. Необхідно, щоб дитина полюбила музику і щоб вона надалі допомагала у її житті. Відомо, що в родині, яка серйозно займається музичним вихованням, дитина постійно знаходиться в музичному середовищі і з перших днів життя отримує різноманітні і цінні враження. Батьки розуміють важливість спільного відвідування з дітьми театрів, концертних залів, музеїв, створення музичних традицій в родині.

Стосовно підлітків варто зазначити, що саме в цьому віці відбувається активне формування музичних смаків та інтересів. На це вказують у своїх працях А.Г. Болгарський, Л.Г. Коваль. Зокрема, О.Сапожник наголосив, що «у підлітковому віці рівень нормативного відношення до мистецтва визначається характером інтересів і потреб учнів у спілкуванні з мистецтвом» [8, с. 12]. Як відомо, музична культура дітей формується в процесі активної музичної діяльності, що охоплює всі сторони життя дитини, включаючи навчання і виховання в школі, але насамперед у родині. Звичайно, чим ширше і активніше музична освіта в школі, тим успішніше здійснюється розвиток музичних і творчих здібностей дітей у сім'ї, форму-

ються їх інтереси, смаки, потреби і навіть якщо в родині цьому приділяється недостатня увага, ймовірність музичного розвитку дитини збільшується. Тим не менш, саме сім'я, повинна закріпити те, що дає школа, а по можливості й дати більше, так як саме там дитина проводить більшу частину свого життя, керуючись авторитетом батьків. Ось чому музично-естетичний розвиток у підлітковому віці потребує цілеспрямованого керування, оскільки, як справедливо стверджує В.Рагозіна: «Підлітковий вік – це один із найяскравіших, найнаситеніших періодів життя і неправильна спрямованість його – непоправна втрата для суспільства, особливо в даний час» [7, с. 50].

Тому для успішного вирішення завдань естетичного виховання підлітків необхідний комплексний підхід, який передбачає осмислення всіх видів музичної діяльності дітей так, щоб розвиток музичних здібностей здійснювалося у взаємозв'язку сімейних і шкільних форм музичної освіти.

На основі аналізу стану проблеми дослідження нами були виділені основні принципи подолання відчуженості батьків від школи в питанні музичного виховання дітей підліткового віку в цілому і зокрема:

- вивчення освітніх потреб батьків в області музичної освіти дітей та очікуваних ними способів вирішення;
- концептуальне і цілісне узгодження з батьками шляхів взаємодії між школою та сім'єю в питанні музично-естетичного виховання дітей і підлітків;
- розробка механізмів правового і науково-методичного забезпечення взаємодії в системі «діти - батьки - вчитель музики»;
- емоційно-практичне включення батьків у сферу взаємодії і в музично-освітній процес в рамках шкільного і сімейного музичного виховання дітей.

У визначенні шляхів співпраці школи і сім'ї, важлива ініціатива самих батьків, про це кажуть педагоги минулого і сьогодення [6; 9]. На сьогодні багато хто з них стурбовані питаннями, як допомогти дитині розширити знання з улюбленого предмета або виду мистецтва. Зміст взаємодії родини й школи в музично-естетичному вихованні дітей насамперед проявляється у загальній спрямованості всій їх музичній діяльності. Тут повинні вирішуватися триєдність завдань (виховна освітня та розвиваюча). Ми прийшли до думки, що сім'я і школа повинні доповнювати один одного в пізнанні світу музичного мистецтва через традиційні та нетрадиційні, індивідуальні, групові та колективні форми занять. Щоб успішно взаємодіяти батькам і вчителям музики, необхідно здійснити батьківський музичний практикум. Насамперед через батьківські збори дати уявлення про методику навчання дітей старших класів музики. Можливий і індивідуальний підхід школи до музичної освіти дитини з урахуванням специфіки, етнічної особливості сім'ї, тобто відвідування родини, з метою вивчення умов для музичних занять дитини. Школа може і повинна виявляти особливо музично обдарованих дітей, рекомендувати, а при необхідності впливати на батьків, щоб вони створювали необхідні умови для музичного розвитку своєї дитини.

Думка батьків у спільних знаннях мистецтвом є доказом, якій ще раз підтверджують цінності і важливість естетичного чинника у вихованні сучасного підлітка.

Робота в області музично-естетичного розвитку підліткового покоління показує, що на її ефективність великий вплив робить родина. Ті знання та враження, що діти отримують в школі, по-різному переломлюються в кожному з них. Там, де дія збігається з діями сім'ї ефект буде найбільший.

**Висновки.** На основі цих даних ми прийшли до висновку, що від того, наскільки батьки самі правильно і точно розуміють цілі та завдання музично-естетичного виховання дітей підліткового віку в умовах школи і сім'ї, наскільки усвідомлюється ними величезна сила емоційного впливу музики на особистість дитини, значною мірою залежатиме успішність музичного розвитку підлітків. У свою чергу, активізація роботи з батьками в плані їх музично-педагогічної освіти теж може стати запорукою успіху музично-естетичного розвитку дітей.

Завдання освітніх установ і системи сімейного виховання - по можливості упорядкувати вплив інформаційного середовища для дітей і підлітків, формуючи у них критичне ставлення що надходить екранної і навколишньої інформації. Так проблема взаємодії сімейного та шкільного музично-естетичного виховання дітей підліткового віку сьогодні набуває особливої актуальності, і через спільні зусилля цих соціальних інститутів можна успішно

вирішувати проблему всебічного розвитку особистості дитини. Однак цей процес повинен носити цілеспрямований і системний характер, який забезпечується комплексним підходом до організації навчально-виховного процесу через синтез навчальної, позаурочної, поза-шкільної та сімейної музичної діяльності підлітка.

#### Список використаних джерел

1. Борисова Н.Г. Подготовка учителя к работе с родителями по музыкальному воспитанию детей / Н.Г. Борисова // Музыкальное воспитание в школе / Сост. О.А. Апраксина. – М.: Музыка, 1985. – Вып. 16. – С. 37–41.
2. Дем'янчук О.Н. Формування музично-естетичних інтересів учнів загальноосвітньої школи / О.Н. Дем'янчук. – К., 1995. – 37 с.
3. Из истории музыкального воспитания: Хрестоматия / Сост. О.А. Апраксина. – М.: Просвещение, 1990. – 207 с.
4. Кабалецкий Д.Б. Воспитание ума и сердца: Книга для учителя / Сост. В.И. Викторов. – М.: Просвещение, 1984. – 206 с.: ил.
5. Мадорский Л.Р. Музыка начинается в семье / Л.Р. Мадорский. – М.: Знание, 1982. – 96 с.
6. Макаренко А.С. О воспитании / А.С. Макаренко. – М.: Политиздат, 1988. – 256 с.
7. Рагозіна В. Особистісно-зорієнтований підхід до діагностики розвитку учнів у процесі художньо-естетичного виховання / В. Рагозіна // Рідна школа. – 2001. – №1. – С. 50.
8. Сапожнік О. Музично-естетичне виховання старшокласників у системі середніх загальноосвітніх шкіл різного типу / О. Сапожнік // Рідна школа. – 2001. – №4. – С. 12–14.
9. Сухомлинский В.А. Об эстетическом воспитании / В.А. Сухомлинский. – М.: Просвещение, 1973. – 272 с.
10. Ушинский К.Д. Воспитание человека: Избранное / Сост., вступ. статья С.Ф. Егорова. – М.: Издат. дом «Карпуз», 2000. – 256 с.: ил.

Стаття надійшла до редакції 26.02.2013.

**Слятина И.**

Херсонский национальный технический университет, Украина

#### **ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ ШКОЛЫ И СЕМЬИ В ЭСТЕТИЧЕСКОМ ВОСПИТАНИИ ПОДРОСТКОВ**

Автор освещает современный подход в музыкально-эстетическом воспитании; раскрывает взаимодействие школы и семьи; предпосылки подросткового возраста; особенности социализации подростков.

**Ключевые слова:** музыкальное искусство, дети подросткового возраста, эстетическое воспитание.

**Slyatina I.**

The Kherson national technical University, Ukraine

#### **THE INTERACTION OF THE SCHOOL AND THE FAMILY IN THE AESTHETICAL TRAINING OF ADOLESCENTS**

The author examines the contemporary approach to musical and aesthetic education; reveals prerequisites of adolescence; disclose the interaction of the school and the family, peculiarities of the socialization of adolescents.

**Keywords:** musical art, students of adolescence, aesthetic education.